

Dawid Dziurkowski
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy
im. Jana Długosza w Częstochowie

**Kara śmierci w myśli i praktyce sądownictwa
Drugiej Rzeczypospolitej (1918-1939)
(streszczenie rozprawy doktorskiej)**

Prezentowana rozprawa doktorska ukazuje historyczne ujęcie myśli i praktyki sądownictwa Drugiej Rzeczypospolitej (1918-1939) w zakresie ferowanych wyroków śmierci. Należy przez to rozumieć polityczny i prawny aspekt dotyczący unormowania kary śmierci w Polsce międzywojennej, jej analizę dokonywaną przez przedwojennych prawników oraz przedstawicieli organów władzy sądowniczej, a także działalność orzeczniczą ówczesnej judykatury cywilnej i wojskowej.

Do napisania niniejszej pracy konieczne było skorzystanie z niepublikowanych dokumentów II RP znajdujących się w Archiwum Akt Nowych, Wojskowym Biurze Historycznym im. gen. Kazimierza Sosnkowskiego – Centralnym Archiwum Wojskowym, Archiwum Państwowym w Poznaniu oraz Archiwum Państwowym w Kielcach. Ponadto aspekt normatywny kary śmierci wymagał zaznajomienia się z wieloma aktami prawnymi opublikowanymi w dziennikach ustaw z lat 1918-1939. Poza przeanalizowaniem niepublikowanych źródeł archiwalnych oraz ówczesnych aktów prawnych, specyfika tematu dysertacji wymagała także zaznajomienia się z treścią publikacji pochodzących z Polski międzywojennej oraz innych współczesnych opracowań podejmujących temat kary śmierci w II RP.

Praca została podzielona na cztery rozdziały uszczegółowiające jej temat. Pierwszy z nich *Sytuacja polityczno-judykacyjna Polski i kontekście najwyższego wymiaru karania w latach 1918-1939* ukazuje proces konstytuowania struktury władzy sądowniczej w okresie bezpośrednio poprzedzającym odzyskanie niepodległości, prezentuje analizę ustroju polityczno-judykacyjnego II RP oraz przedstawia wykładnię przepisów prawnych regulujących materialny i proceduralny aspekt kary śmierci w latach 1918-1939. W tej części pracy zwrócono szczególną uwagę na istnienie różnych systemów prawnych odziedziczonych po zaborcach oraz na mnogość zmieniających się ustaw i rozporządzeń ustanawiających instytucję kary śmierci względem cywilów i wojskowych za różne czyny zabronione,

nierzadko także pozornie mniejszej wagi (np. ustawy oznaczające karę śmierci przestępstwa korupcyjne w początkowych latach II RP).

Drugi rozdział *Kara śmierci jako przedmiot dyskusji w okresie dwudziestolecia międzywojennego w Polsce* prezentuje myśl wybranych polskich prawników okresu dwudziestolecia międzywojennego w Polsce na temat kary śmierci. Ponadto w tej części pracy opisane zostały także dzieje Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej i spory toczony wśród jej wydziału karnego na temat możliwości unormowania najsurowszej kary w odrodzonym państwie polskim.

Trzeci rozdział *Kara śmierci w praktyce sądownictwa powszechnego okresu dwudziestolecia międzywojennego w Polsce* ukazuje pragmatyczny aspekt orzecznictwa najsurowszych wyroków ferowanych przez sądy powszechne II RP. Poza analizą głośnych medialnie wyroków śmierci opisanych przez ówczesną i współczesną literaturę zwrócono uwagę przede wszystkim na kary śmierci stosowane względem przeciętnych obywateli dopuszczających się zbrodni pospolitych. W omawianym rozdziale zastosowano między innymi podział na sądy okręgowe działające w trybie zwyczajnym oraz sądy doraźne. Te pierwsze w okresie 1918-1939 orzekły mniej kar śmierci, niż sądy doraźne działające w dwóch okresach, tj. 1919-1928 oraz 1931-1934. Było to spowodowane uproszczoną procedurą i surowszą materią prawnokarną w zakresie ferowanych wyroków śmierci przez sądy doraźne.

Czwarty rozdział *Kara śmierci w praktyce sądownictwa wojskowego okresu dwudziestolecia międzywojennego w Polsce* przedstawia orzecznictwo sądów wojskowych oraz wojennych (polowych) w kwestii najwyższego wymiaru karan. Istotne w omawianej części pracy było ukazanie skazywanych na śmierć żołnierzy dopuszczających się pospolitych czynów zabronionych oraz osób wobec których orzeczono najwyższy wymiar kary za zbrodnie skierowane przeciwko państwu polskiemu w okresie walk o granice.

Kara śmierci z różną częstotliwością ferowana była przez sądy w całym okresie istnienia II RP. Liczba najsurowszych wyroków stosowanych w Polsce międzywojennej zmieniała się w zależności od czasów pokoju lub wojny, rodzaju działających sądów orzekających, treści nowelizowanych aktów prawnych, typu popełnianych przestępstw, regionu Polski oraz innych czynników. Brak zachowanych informacji na temat ogólnej liczby wydanych i wykonanych egzekucji w latach 1918-1939 nie stanowił przeszkody w omówieniu i sformułowaniu wniosków dotyczących myśli i praktyki sądownictwa II RP na temat najwyższego wymiaru karan.